

»Augusztus 20-án, Alkotmányunk ünnepén ismét megszólal a margitszigeti zenélő kút«.

(Ujsághír)

Ennyit mond a szűkszáví közlés, s ha többet akarunk tudni a margitszigeti japánkertben felállított kútról, kis márványtáblája is csak ennyit árul el: »E kút hú mása Bodor Péter székely ezermester 1820—22-ben Marosvásárhelyt épített és 1911-ben lebontott kútjának.«

Itt e sorok arra vállalkoznak, hogy a meglelt adatok birtokában emlékünke idézzék a kút mesterét, aki annak idején kortársa és hív barátja volt Bolyai Farkasnak, a legsokoldalúbb magyar lángelmék egyikének. Kötelez minket erre a hajdani szépségében nemrég helyreállított kút, fővárosunk e nevezetes műemléke, valamint Alkotmányunk közeledő ünnepe is, amikor újra muzsikálni kezd Bodor Péter alkotása.

A barkács útja

Bodor Péter 1778-ban született Erdőszentgyörgyön, Dózsa György szülőfalujának tőzsomszédságában. Mindössze hatéves volt, amikor egyszerű vásári bicskával már vízimalmokat és díszedényeket faragott. Csodagyerekszámba vették, s későbbi életével és munkásságával be is váltotta a hozzáfűzött reményeket. Először asztalosinasnak ment, majd a marosvásárhelyi református kollégiumban tanult. De adottságai inkább fűrő-faragó mesterségek, mint szellemi területek felé hajtották. Kollégista korában tovább dolgozott egy marosvásárhelyi asztalosműhelyben, s akkor sajátította el az órásmesterséget is.

Tehetségének híre hamar bejárta Erdélyországot. Ennek köszönhető, hogy 1806-ban a bécsi Politechnikumba kerülhetett. Itt, mint májusi föld az esőt, úgy szívta magába mindazt, amit az akkori oktatás csak adhatott. Bécsben széleskörű általános mérnöki ismereteket szerzett, s kilencévi külföldi tartózkodása alatt olyan műszaki tudásra tett szert, amellyel az időben kevesen dicsekedhettek. Harminckét éves korában — 1815-ben tért haza Erdélybe.

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

A MAGYAR TECHNIKA

Cím:

MULTJABÓL

A ZENÉLŐ KÚT MESTERE

Forrás:

Hjn. Technika

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fűz.)

(Oldal)

T

H

Idő:

725.948.2

17/194

Személy:

Helyszám

Barkácsból — ezermester

Számos erdélyi városban otthagya kezényomát. Volt, ahol vízimalmot rendezett be, másutt órát és mezőgazdasági gépeket konstruált. A Cserhalom melletti Bethlen-kastélyban tündérkertet, templomokba és iskolákban orgonákat épített, néhány helyen pedig házakat emelt. Munkáját mindig eredeti megoldások jellemezték.

1818-ban abbahagyta vándorútját és Marosvásárhelyt telepedett le. Házának berendezése messzeföldön híres volt. Találhatott ott a látogató még mechanikai erőre berendezett körhintát is. Ebben az időben faragta meg a marosvásárhelyi református vártemplom tornyának 70 méter magas falépcsőjét. Ez még ma is használatban van.

A város mint »geometrát« — így hívták akkortájt a mérnököket — alkalmazta. E minőségében építette meg a híres marosvásárhelyi Bodor-hídat, amely 34 öl (68—70 méter) hosszúságával és 4 öl szélességével akkor Erdély első nagyobb hídjának számított. Nevezetessége, hogy egyetlen vasszög sem volt benne. A híd 1900-ig használták, akkor vashiddal cserélték fel.

A Bodor-híd feliratát megőrizték a jövő időnek. A fatáblára vésett szöveg ezt mondja:

Utas! Állj meg! Bámuld e föld remekét,
Mely alatt a herkulesi erővel tomboló
Víz árja is morogva halad el.

Tréfás fogadásból bankót hamisít

A napóleoni háborúk után Európa-szerte felütöttek fejüket a bankóhamisítók. Erdélyben is akadtak jónéhányan. Egyszer erre terelődött a szó Bodor Péter társaságában. Valaki csúfondárosan megjegyezte, hogy sokkal nehezebb ilyen bankóprést megszerkeszteni, mint a híres Bodor-hídat.

Bodor Péter mosolyogva jegyezte meg a kötekedőnek:

— Nem nehéz feladat. Lefogadom, két hét múlva olyan hamis bankót nyújtok át, amelyről még álmodni se meri senki, hogy nem valódi.

Fogadtak, s Bodor Péter állta a fogadást. Két hét múlva egy olyan 10 forintos bankót adott át barátjának, hogy annak szemé-szája elállt a csodálkozástól.

De sajnos, ezzel nem került pont a játéknak induló fogadás után. Néhány nap múltán ugyanis megjelent Bodor Péternél a fogadást vesztő »barát«, s fenyegetéssel arra kényszerítette, hogy továbbra is gyártson hamis bankókat, mert »a pénz barátokat is szétkerget, ha utat talál rá«.

A székely ezermester most látta csak, micsoda csávába került meg gondolatlanságával. Hiszen embere kezében volt a hamisított 10 forintos, s ha nem enged fenyegetésének, bármikor feljelentheti, érvényben levő jogszabályok szerint pedig akkor halálbüntetés járt a bankóhamisítónak. Így került a jómódú Bodor Péter egy bünszövetkezett hálójába.

Dehát addig járt a kórsó a kútra, amíg eltörött. A bankóhamisításra is hamar fény derült. Bodor Pétert és társait 1819 decemberében Marosvásárhely tanácsa elfogatta és vizsgálati fogságba vetette.

Zenélő kút — az akasztófa árnyékában

Tud-e az alkotó ember akár börtönben is tétlenkedni, még ha halálos ítélet is vár rá? Bodor Péter 1823-ig volt vizsgálati fogságban, de alkotó kedve akkor sem engedte el-tunyulni. A városi tanács engedélyével papírhoz, írónhoz juthatott, s fagyúgyertyával világított börtönben készítette el a zenélő kút tervét. Marosvásárhely piacterén 1820—22-ben építette meg kútját, amely egyúttal az első szökőkút és vízvezeték volt egész Erdélyben.

A vizet ugyanis 300 méternyi távolságból a Várhegy oldalában fakadó bővízű forrásból cserfacsator-

nában vezette le a kúthoz. Minthogy a szintkülönbség 15—20 méter volt, a víz nagy nyomással ért a piactérre. A kút kupolájának tetején egy Nep-tun-szobor állt, amely minden 24 órában megfordult egyszer tengelye körül. A szobrot óramű forgatta, amely egyben zeneszerkezetet is hajtott. A »muzsikáló masinéria« 6 óránként egy rövidke dalt játszott. Persze, hogy ilyenkor mindig sokan állták körül »a csodamód hangoskodó kutat«.

Pedig a vélt csoda megfejtése egyszerű volt. A hegyoldalról lezuhanó víz áttétellel egy súlyt emelt a magasba az építmény oszlopokon nyugvó kupolájáig. A felemelt súly 6 óránként kikapcsolódott, s ekkor meghajtotta a zenélő szerkezet orgonájának fúvóját. A zeneszerkezet ugyanis orgonamű volt, amelyet az óramű kintorna-hengerral úgy hozott működésbe, hogy a hengerből kiágaskodó szegei az orgonasípok szelepeit a kívánt hangoknak megfelelően hol megnyitották, hol elzárták.

Nem csodálhatjuk, ha néhány rövid hónap alatt Európa-szerte sok szó esett a daloló kútról. Az erdélyi főiskolák külföldön tanuló ösztöndíjasai vitték el híret messzi országokba. Jöttek is az idegenek mindenünnen, hogy megnézzék, bámulják és irigyeljék Bodor kútját.

Ágyúöntő szabadságharcos

Marosvásárhely tanácsa mindent elkövetett, hogy a bankóhamisítási per ne végződjék tragédiával. S bár 1822. őszén Bodor Pétert és társait halálra ítélték, később az erdélyi Fő-kormánysszék felterjesztésére büntetését 7 évi várbörtönre enyhítették. Fogságát Szamosújváron töltötte ki.

A szamosújváriak megőrültek a híres rabnak, s azonnyomban felkérték, hogy fesse meg az akkor épült görögkeleti templom freskóit. Nem kellett kétszer kérniük: Bodor Péter szívesen vállalta, mert így naponta kijárhathatott a városba. Am a várbörtön kapitánya, egy német báró nem nézte jó szemmel tevékenységét. Ahol csak tehette, akadékoskodott és megkeserítette életét.

Bodor Péter azért úgy vett elég-tételt, hogy a templom egyik freskóján a várkapitányt festette meg Júdásnak. Szamosújvár hetekig mulatott a póruljárt bárón, aki dühében egyheti sötétzárkára ítélte a tréfáskedvű ezermestert.

Bodor Péter 1827-ben került vissza Marosvásárhelyre. Ezután is sokat dolgozott, bár börtönévei megtörték, s csak azért nem szegték végleg kedvét, mert mindenki tudta, hogy igaztalanul szenvedett fogságot.

Már említettük, hogy kortársa és barátja volt Bolyai Farkasnak, akivel együtt csinálta meg a kerékpár ösét, a »*magától járó pretendált szekeret*«.

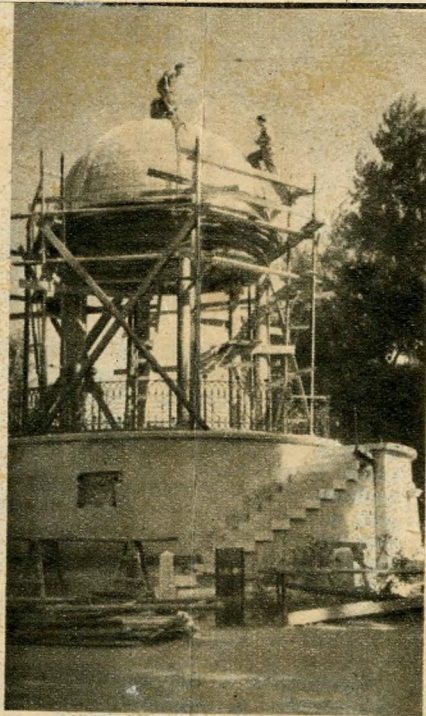
A szabadságharc idején 1849-ben a városi tanács megbízta Marosvásárhely védelmével **Gedeon** osztrák altábornagy csapatai ellen. **Bodor Péter** ágyúkat öntött, s közben **Gábor Aron** ágyúihoz is ő szállította az ágyúgyutacsot. A szabadságharc alatt 65 embert foglalkoztatott kolozsvári műhelyében. Önzetlen, nagyszerű munkájára 1849 augusztusában bekövetkezett halála tett pontot.

Aki oly sokat tett szülőföldjének gazdagítására, a magyar név öregbítésére, jeltelen sírban kapott nyughelyet a házsongárdi temetőben.

Karpinszky-ny.

A zenélőkút — Marosvásárhelyt.

Újjáépül a kút a Margitszigeten.

Bodor Péter nótája magnetofonon

A zenélő kút 1911 szeptemberéig állt Marosvásárhely piacterén. Ekkor lebontották és anyagát, a díszes rácsot, a hat ión faragott faoszlopot és a kupolán levő egy méter magas bádógurnát a város nyilvános árverésen értékesítette. Így mocskolták be a marosvásárhelyi urak híres, alkotószellemű földijük emlékét.

A régi kút 1935-ben új életre támadt a Margitszigeten. Az eredeti alkotás teljes és tökéletes rekonstrukciójával építették meg. Csaknem 10 évig muzsikált, majd Budapest ostroma idején súlyosan megrongálódott. A főváros tanácsa a múlt évben állította helyre, s idén, Alkotmányunk ünnepére zenélő szerkezetének beszerelése is elkészül. Természetesen nem kintorna-henger muzsikáltatja, hanem *magnetofon*, s most már csak az a kérdés, milyen dallamokat vegyenek szalagra.

Elhangzott az a megszívlelésre méltó kívánság is, hogy a magnetofon-szalagra kerülő népdalok között szólaljon meg Bodor Péter szeretett nótája, a »Marosszéki pirok Páris« is. Miért ne adózhatnánk ezzel az édesbús gondolattal is a székely ezermester emlékének!

Tóth János